

УДК 321.013(477+475)''195''

А. А. Вавринюк – кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор географічних наук Державної вищої школи в Холмі (Польща)

Korekta polsko-ukraińskiej granicy państwowej po II wojnie światowej

*Роботу виконано на кафедрі країнознавства
і міжнародних відносин ВНУ ім. Лесі Українки*

W oparciu o dokumenty Państwowego Archiwum w Zamościu, przeprowadzono nowe, dotychczas nigdzie nie publikowane opracowanie dotyczące korekt granicznych pomiędzy Polska i Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich w latach pięćdziesiątych XX w. Była to największa z dotychczasowych wymiana terytoriów na podstawie umowy międzynarodowej. W wyniku decyzji obu państw do ZSRR (dziś Ukraina) włączony został obszar 480 km² z najważniejszymi miejscowościami: Krystopol (dziś Czerwonograd) czy Sokal z węglonośnymi terenami. Polska w zamian otrzymała takie samo terytorium pod względem powierzchni w Bieszczadach (Karpaty Południowe), z najważniejszym miastem – Ustrzyki Dolne. Teren zapowiadany jako roponośny, okazał się obszarem wyeksploatowanym, ale przedstawiał i przedstawia duże walory turystyczne. Zamianie terytoriów towarzyszyło przesiedlenie ludności zarówno zamieszkującej obszar części powiatów hrubieszowskiego i tomaszowskiego jak i rejonu ustrzyckiego.

Kluczowe słowa: granica, Ukraina, Polska, korekta granicy, przesiedlenia ludności, umowa graniczna, gmina, Bieszczady, Bug, Waręż, Krystopol, Czerwonograd, Sokal, ropa naftowa, węgiel kamienny, dokument archiwalny, protokół Bieszczady, Karpaty.

Вавринюк А. А. Зміни державного українсько-польського кордону після Другої світової війни. На основі документів Державного архіву в Замості здійснено нове дослідження, що стосується змін лінії державного кордону між Польщею та Союзом Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) у п'ятдесятих роках ХХ ст. Це був найбільший відомий до цього перерозподіл кордонів на основі міжнародної угоди. На підставі рішень обох країн до СРСР (сьогодні – Україна) включено території загальною площею 480 км² із такими найбільшими областями, як Кристопіль (нині – Червоноград) та Сокаль із вугільними басейнами. Польща, натомість, отримала такі ж території, із погляду загальної площі, у Бещадах (Південні Карпати) із найважливішим містом – Устшикі Дольне. Територія, яка повинна була містити запаси нафти, виявилася вичерпаною, але була і є сьогодні туристично привабливою. Обмін територіями супроводжувався переміщенням населення, яке проживало на території як Томашовського й Хрубешовського повітів, так і Устшийського району.

Ключові слова: кордон, Україна, Польща, зміна кордону, переселення людей, договір про кордон, гміна, Бещади, Буг, Варенж, Кристополь, Червоноград, Сокаль, нафта, кам'яне вугілля, архівний документ, протокол, Бещади, Карпати.

Вавринюк А. А. Изменения государственной украинско-польской границы после Второй мировой войны. На основе документов Государственного архива в Замостье проведено новое исследование, что касается изменений линии государственной границы между Польшей и Союзом Советских Социалистических Республик (СССР) в пятидесятых годах ХХ в. Это было самое крупное из ранее известное перераспределение границ на основе международного соглашения. На основе решений обеих стран к СССР (сегодня – Украина) включены территории общей площадью 480 км² с такими важными городами, как Кристополь (Червоноград) и Сокаль с областями залегания угля. Польша также получила такие же территории с точки зрения общей площади в Бещадах (Южные Карпаты) с наиболее важным городом – Устшики Дольные. Территории, которые должны были включать ископаемые нефти, оказались истощенными, но представляли и представляют сегодня туристический интерес. Обмен территориями сопровождался перемещением населения, которое проживало на территории как Томашовского и Хрубешовского поветов, так и Устшийского района.

Ключевые слова: граница, Украина, Польша, изменение границы, переселение людей, договор о границе, гмина, Бещады, Буг, Варенж, Кристополь, Червоноград, Сокаль, нефть, каменный уголь, архивный документ, протокол, Бещады, Карпаты.

Vavryniuk A. A. Ukrainian-polish Border Changes after World War II. Based on documents of the State Archive in Zamoscia, completely new research, which have never been published before, was done. It concerns state border changes between Poland and Union of Soviet Socialist Republics (USSR) in the fiftieth of XX century. It was the largest of ever known exchange of territories and borders on the basis of the international agreement. Following the decisions of both countries, the USSR (today – Ukraine) got the territories with total area of 480 km², including the most important towns as Krystopol (today – Chervonograd) and Sokal with coal basins. Poland in return received the same territories, from the total area point of view, but only in Beschchady (South Carpathian), with the most important town – Ustshyky Dolne. The territory which was supposed to have oil layers in, was completely depleted, but presented and shows now big attraction for tourists. Territories exchange was accompanied by displacement of the population living on the territory not only of Tomashow and Hrubieshow, but also Ustshyyski region.

Key words: border, Ukraine, Poland, border change, people transfer, border agreement, gmina, Beshchady, Bug, Varenz, Krystopol, Chervonograd, Sokal, oil, coal, archival document, protocol, Beschchady, Karpaty.

Aktualność i problematyka badań. W 2011 r. mija 60 rocznica od wprowadzenia najpoważniejszej do dziś zmiany granicy państwowej pomiędzy Polską a Ukrainą. Fakt ten zasługuje na szczególną uwagę, ponieważ dotychczas nie doczekał się naukowego opracowania, z uwzględnieniem polskich dokumentów archiwalnych.

Analiza ostatnich publikacji. Brak jest opracowań naukowych na ten temat.

Przedmiot i cel zadania naukowego. Przedmiotem badań było planowanie i przebieg zamiany terytoriów na podstawie umowy międzynarodowej. Praca – ze względu na nowatorski charakter, ma dostarczyć wiedzy merytorycznej na wyżej wymieniony temat.

Wykład tekstu. Na potrzeby niniejszej pracy, jako punkt wyjścia, za granicę Polsko-Ukraińską przyjąłem granicę z 16 sierpnia 1945 r. zatwierdzoną w ramach umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską, a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, w skład którego wchodziła wówczas Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka.

Ustalona i wytyczona granica Polsko-Sowiecka nie była jednak ostateczna.

15 lutego 1951 r. w Moskwie zawarta została umowa w sprawie wymiany terytoriów. Rząd ZSRR twierdził, iż doszło do tego na skutek próśb Polski. Wiele dokumentów wskazuje jednoznacznie iż była to «inicjatywa» władz byłego Związku Radzieckiego, w tym Nikity S. Chruszczowa, który już w 1944 r. chciał utworzenia ukraińskiego obwodu z siedzibą władz w Chełmie [1].

Umowa przewidywała, co zostało zrealizowane, przyłączenie do Polski rejonu Ustrzyki z obwodu drohobyckiego między innymi z wsiami: Czarna, Lutowiska, Krościenko, Bandrów Narodowy, Bystre i Liskowate. W zamian Polska odstąpiła ZSRR fragmenty powiatów hrubieszowskiego i tomaszowskiego z woj. lubelskiego m.in. miejscowości Bełz, Uhnów, Krystynopol, Waręż, Chorobród, Zabuże i lewobrzeżną część Sokala – Żwirkę, wraz z linią kolejową Rawa Ruska-Krystynopol. Pierwotnie Polsce miała przypaść także miejscowość Niżankowice oraz linia kolejowa Przemyśl-Zagórz, w zamian za co ZSRR zażądał dopłaty w złocie. Wobec odmowy strony polskiej korekta dotyczyła tylko 480 km²

Sprawa przekazania 480 km² np. dotyczącą między innymi gminy Waręż i Uhnów trzymana była w tajemnicy. Podano ją do wiadomości publicznej 22 maja 1951 r., na dwa dni przed ratyfikacją Umowy [19]. Warto zauważyć, że przykładowo 30 marca 1951 r. gazeta «Sztandar Ludu» organ Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Lublinie zamieścił materiał, w którym informował, «że rolnicy z gminy Waręż czekają na nawozy sztuczne» [12, 3].

Informacja o zawartej umowie została opublikowana dopiero 22 maja 1951 r., w której podano między innymi, że «Rząd Rzeczypospolitej Polskiej zwrócił się niedawno do rządu ZSRR z prośbą o zamianę niewielkiego pogranicznego odcinka terytorium Polski na równy mu pograniczny odcinek terytorium ZSRR z powodu ekonomicznego ciężenia tych odcinków, do przyległych rejonów ZSRR i Polski. Rząd ZSRR zgodził się z propozycją Rządu Rzeczypospolitej Polskiej».

W komentarzu do umowy, która zamieszczono bez jego autora napisano, że jest to umowa korzystna dla obu stron, a Polska uzyskuje tereny, «na których znajduje się znaczna liczba szybów naftowych będących w eksploatacji oraz złoża gazu ziemnego ZSRR zaś uzyskuje w wyniku tej zamiany udogodnienia komunikacyjne, jakie zapewni mu udostępniony przez Polskę odcinek terytorium. Na tym polega obopólna korzyść gospodarcza płynąca z umowy» [20, 1].

O «dobrodziejstwie» z wymiany pisał też mgr inż. B. Słowicki, który stwierdził: «Ostatnia wymiana odcinków przygranicznych ze Związkiem Radzieckim powiększy ilość dotychczas posiadanych przez nas pól naftowych, co przyczyni się do powiększenia naszego potencjału gospodarczego» [17, 4].

24 maja, w cytowanej gazecie zamieszczony został przedruk tekstu z «Trybuny Ludu» – organu Komitetu Centralnego PZPR, pod tytułem «Akt przyjaźni i braterskiej pomocy», w którym napisano: «Tylko między blokami zespolonymi w obozie pokoju, demokracji i socjalizmu – tego typu umowa mogła dojść do skutku. Tylko między wolnymi krajami może istnieć nowy, na wzajemnym zaufaniu i całkowitej równości oparty typ stosunków międzynarodowych. Umowa polsko-radziecka zawarta została na bazie pełnego równouprawnienia partnerów. (...) Nowa umowa polsko-radziecka jest nowym aktem przyjaźni i braterskiej pomocy dla Polski ze strony ZSRR – jest wynikiem coraz bardziej zacieśniających się stosunków z naszym sąsiadem – Krajem Socjalizmu. Umowa ta wzbogacająca nasz kraj i zwiększająca nasze możliwości gospodarcze jest dalszym wkładem we wspólny rozwój Polski Ludowej. Z zadowoleniem zostanie ona przywitana przez całe społeczeństwo, jako dalsze umocnienie naszej ludowej ojczyzny» [2, 1].

Dziennik KW PZPR w Lublinie w swoje gazecie z 7 i 8 lipca 1951 r. zamieścił relację z sesji Gromadzkiej Rady Narodowej w Uhnowie, w której jeden z dygnitarzy partyjnych «wezwał prezydium (Gminnej Rady Narodowej w Uhnowie, przyp. aut.) do otoczenia szczególną opieką w czasie akcji żniwno-omłotowej przede wszystkim gromad podlegających przesiedleniu na inny teren» [15, 3].

Każdy z mieszkańców przewidzianych do przesiedlenia musiał sporządzić opis mienia (dokonano tego najczęściej od 23 do 25 czerwca 1951 r.), na podstawie którego otrzymywał kartę przesiedleńczą, z konkretnym numerem. W badanych zbiorach stwierdziłem numery z liczbą 2452/y, 2428/y itp. Liczba wskazywał numer przesiedlanej rodziny, a litera miejscowość – w tym przypadku – Zastawie [5].

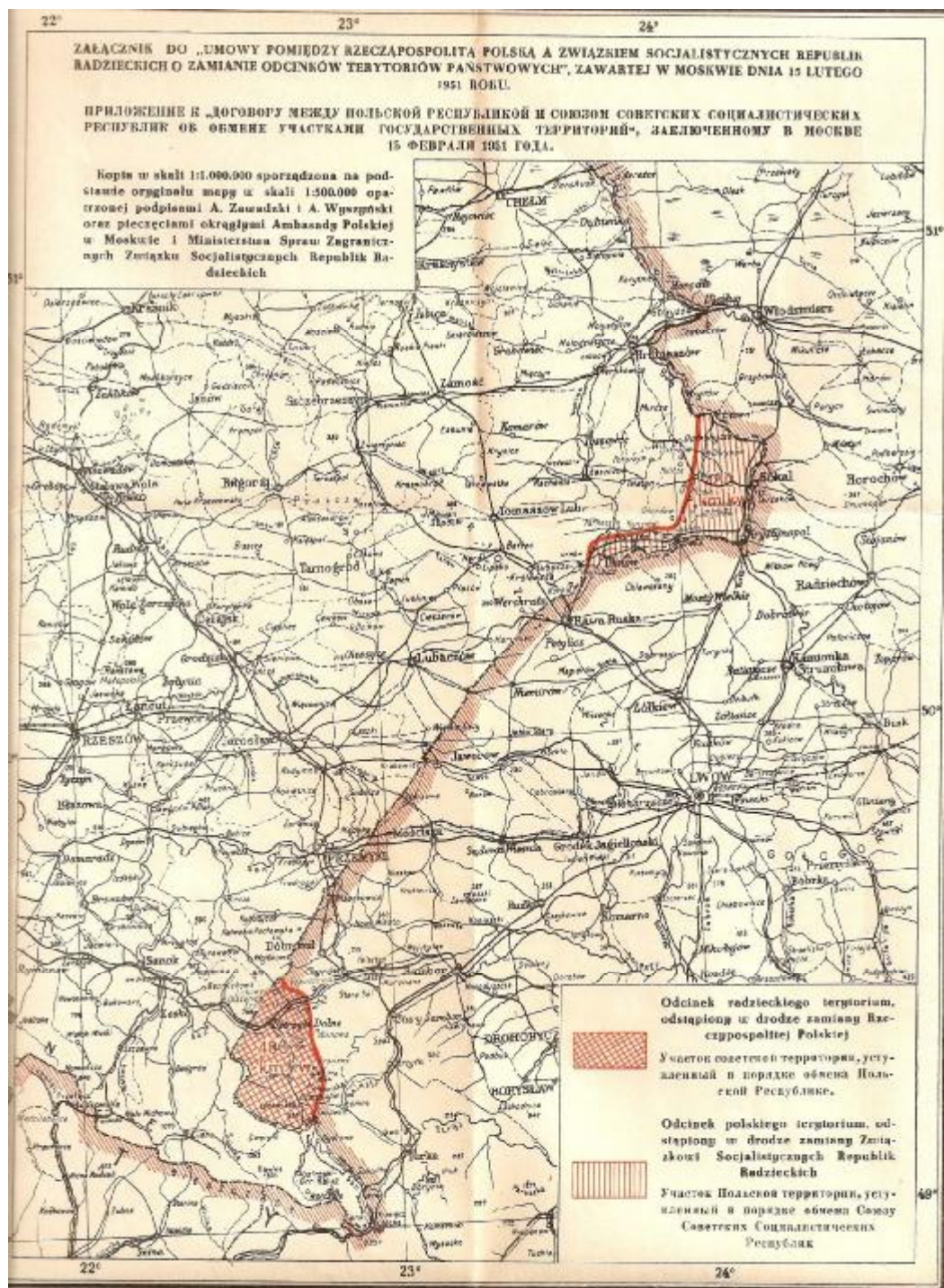
Źródło: Zawiadomienie o przesiedleniu. Archiwum Państwowe w Zamościu, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hrubieszowie, Wydział Rolnictwa i Leśnictwa, sygn. 659.

Strona radziecka uzyskiwała na odstępowanym terenie obszary z bogatymi pokładami węgla kamiennego, odkryte przed 1939 r. przez Jana Samsonowicza, oraz przebiegającą tędy strategiczną linię kolejowa łącząca Kowel i Włodzimierz Wołyński z Rawą Ruską i Lwowem przez Krystynopol. «Po uzyskaniu żądanego obszaru ZSRR zbudował na tym terenie kilka kopalń węgla kamiennego, o zdolności produkcyjnej 15 mln ton rocznie» [13]. «W zamian» otrzymaliśmy część obszaru powiatu leskiego z Ustrzykami Dolnymi, który do 1939 r. należał do Polski. Jak wiadomo, 17 września 1939 r. na mocy traktatu Ribbentrop-Mołotow obszar ten został włączony do radzieckiej Ukrainy, a w latach 1941–1944 był pod okupacją niemiecką i od sierpnia 1944 r. ponownie został włączony do Ukrainy.

Otrzymany obszar 480 km², z którego Związek Radziecki wysiedlił na wschód około 26 tys. Ukraińców, z wyczerpanymi złożami ropy naftowej, obejmował wschodnią część dorzecza dolnego Sanu, od Smolnika po Solinę. Po wytyczeniu nowej granicy państwowej w terenie w dniu 26 listopada 1951 r. dokonano wymiany terytoriów. Z dniem 1 stycznia 1952 r. [16] utworzono z przyłączonych terenów powiat ustrzycki, jednocześnie przywracając Ustrzykom Dolnym, liczącym w 1939 r. 4303 mieszkańców, status miasta. Natomiast gminnej wsi Lutowiska, noszącej od czasów sowieckiej administracji nazwę Szewczenko, przywrócono polską nazwę dopiero z dniem 27 czerwca 1957 r. [21].

Akcja «HT» to największa obszarowo wymiana terytoriów przygranicznych dokonana pomiędzy Rzeczypospolitą Polska a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Źródło: Załącznik do «Umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich o zamianie odcinków terytoriów państwowych» zawartej w Moskwie dnia 15 lutego 1951 r. [19]

Na przyłączone obszary przesiedlono około 6 tys. osób w ramach akcji «HT» (od pierwszych liter nazw powiatów hrubieszowskiego i tomaszowskiego) z terenów przekazanych ZSRR. Przejęcie tych terenów pozwoliło na wybudowanie rozpoczętej przed II wojną światową zapory wodnej i sztucznego zbiornika wodnego na Sanie w Myczkowcach (1956–1962) o powierzchni 2 km² oraz w Solinie (1960–1968) o powierzchni 21,1 km² [14].

Archiwum Zakładowe Starostwa Powiatowego w Tomaszowie Lubelskim dysponuje kilkudziesięcioma poszytami dotyczącymi Akcji «HT». Jednym z nich jest zbiór dokumentów «Sprawy wykazów PZU przesiedleńców z akcji «HT», w których zgromadzono między innymi dowody ubezpieczeń obowiązkowych mienia, które między innymi były podstawą do ubiegania się o odszkodowania.

Przykładowy dokument, wystawiony na nazwisko Władysław Pokładek z gromady Łaszków, gmina Waręż, mieszkającym pod numerem 5 zawierał dom, stodołę, oborę i szopę oraz 4 ha gruntów ornych [11].

W celu uniknięcia nadużyć, wszelkie roszczenia były prowadzone przez władze powiatu w Ustrzykach Dolnych[4]. W badanej dokumentacji jest między innymi decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie z 12 kwietnia 1961 r., w której jeden z byłych mieszkańców powiatu tomaszowskiego otrzymał odpowiedź: «Z akt sprawy wynika, że Obywatel jako przesiedleńca z akcji «H.T» orzeczeniem Powiatowej Komisji Ziemskiej w Tomaszowie Lub. Z dnia 4.III.58 r. otrzymał 3,40 ha gruntu za majątek rolniczy pozostawiony podczas wymiany odcinków przygranicznych między Polską, a ZSRR w r. 1951. Podstawą do otrzymania przedmiotowego gruntu był opis mienia. Ponieważ Obywatel opis pozostawionego mienia, który był podstawą przy podjęciu decyzji Powiatowej Komisji Ziemskiej wycofał w celu zrealizowania swoich uprawnień na terenie Ustrzyk Dolnych, wobec tego dokument nadania ziemi na grunt położony we wsi Dyniska stał się nieważny» [8].

«Wymiana terytoriów» z 1951 r. w wielu przypadkach doprowadzała do podziału gospodarstw. Przykładem może tu być Piotr Dziuroń z Tarnoszyna, który w skardze skierowanej w 1969 r. do Ministerstwa Rolnictwa pisał: «Jestem repatriantem z akcji HT z roku 1951. Posiadałem w Tarnoszynie, pow. tomaszowski gospodarstwo rolne o obszarze 5,27. W czasie przesuwania granicy w roku 1951, część moich gruntów została za granicą, a część w Targoszynie. To co było w Tarnoszynie 1,40 ha użytkuję do dnia dzisiejszego» [10].

Rozliczenia ciągnęły się aż do lat sześćdziesiątych, a niezbyt precyzyjne przepisy utrudniały podjęcie przez władze terenowe stosownych decyzji.

Sprawy otrzymania ekwiwalentu za pozostawione mienie budziły wiele nieporozumień. W aktach starostwa tomaszowskiego zachował się nawet list skierowany do I sekretarza Komitetu Centralnego PZPR, Władysława Gomółki z 27 lipca 1959 r., w którym skarżąca domagała się sprawiedliwości. Tyle tylko, że list z KCPZPR trafił do załatwienia przez władze powiatu tomaszowskiego [4].

Inny ze skarżących 12 lipca 1965 r. napisał list do Rady Państwa, w którym informował: Jestem rolnikiem ze wsi Targoszyn, pow. Tomaszów Lub. Przed rokiem 1951 posiadałem gospodarstwo w miejscowości Wołochata, pow. hrubieszowski, ogólnego arealu ziemi posiadałem 5,90 ha. Jak wskazuje opis mienia była to moja własność. W czasie wymiany odcinka granicznego, za Ustrzyki, pomiędzy ZSRR, a Polską zostałem przesiedlony – osiedliłem się w rodzinnej wsi Targoszyn. (...) W ubiegłym roku wydzielono mi tylko 3,18 ha, a więc ubiegam się o pozostałą część (...) [6].

Wątpliwości co do rozliczeń przesiedleńców zgłosił do Ministerstwa Rolnictwa Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, pisząc między innymi: «Ponieważ zgodnie z postanowieniami Uchwały nr 427 Prezydium Rządu z dnia 2 czerwca 1951 r. o warunkach przesiedlenia ludności w związku z wymiana odcinków terytorium przygranicznego pomiędzy Rzeczpospolitą Ludową a ZSRR – ze wszystkich uprawnień i ulg korzystają wyłącznie obywatele przesiedlający się do miejscowości na terenie przyłączonym do województwa rzeszowskiego i na Ziemi Odzyskane, wobec czego tutejszy Wydział Rolnictwa i Leśnictwa ma wątpliwości, czy z uprawnień tych mogą korzystać i ci, którzy zamieszkali na terenie nie wymienionym w cyt. Uchwaleni np. w powiecie Tomaszów Lubelski» [7].

Wykaz ubiegających się o odszkodowanie z powiatu tomaszowskiego jeszcze w 1960 r. zawierał wiele nazwisk, w tym z następujących miejscowości: Korczmin, Szczepiatyn, Tomaszów Lubelski, Bełżec, Dyniska, Zawady, Kolonia Dąbrowa, Tarnoszyn, Machnów, Krzewica... Byli to między innymi uprzedni mieszkańcy gmin: Uhnin, Waręż, Krystopol, Targoszyn, Uhnów, Dołhobyczów, Bełż [3].

Problem uzyskania odszkodowania potęgował jeszcze fakt, iż niektóre akta, w tym ubezpieczeń przesiedleńców, po pięciu latach od ich wytworzenia należało przekazać na makulaturę[9]. W takiej sytuacji znalazło się pięć rodzin przesiedlonych z Zastawia i urnowa, gmina Uhnów, które to miejscowości, po 1951 r. zostały przyłączone do ZSRR.

Wnioski i perspektywy następnych badań. Biorąc pod uwagę stan faktyczny, wymiana terytoriów nastąpiła na podstawie umowy międzynarodowej i nie budzi żadnych wątpliwości prawnych. Ze względu na wielkość wymiany terytorialnej, w naszej ocenie, ten epizod graniczny zasługuje na oddzielne

potraktowanie, tym bardziej, że w skali makro obszar hrubieszowski – tomaszowski utracił znaczne możliwości rozwoju gospodarczego. Jednocześnie dzisiejszy powiat ustrzycki, to najbardziej znaczący region turystyczny Polski. Wydaje się więc, że bilans strat i zysków okazał się korzystny dla obu krajów.

Pokrzywdzeni natomiast są wysiedleni ze swoich rodowych gniazd mieszkańcy obu regionów, dla których nowe miejsce osiedlenia nie zawsze było do zaakceptowania.

Praca jest częścią jednego z podrozdziałów dysertacji doktorskiej (habilitacyjnej), w ramach zatwierdzonego przez Senat Narodowego Uniwersytetu Wołyńskiego im. Łesi Ukrainki pracy: «Historyczno – geograficzne warunki kształtowania i funkcjonowania wschodniej granicy Polski».

Список використаної літератури

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (dalej – ЦДАГОУ), ф 1, оп. 23, спр. 711, арк. 6–7.
2. Akt przyjaźni i braterskiej pomocy // Sztandar Ludu. – 1951, nr 142, s. 1.
3. Archiwum Zakładowe Starostwa Powiatowego w Tomaszowie Lubelskim (dalej AZSPTL), Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs. Dokument zatytułowany: «Wykaz przesiedleńców z akcji "HT" ubiegających się o ekwiwalent w powiecie tomaszowskim».
4. AZSPTL, Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs.
5. AZSPTL, Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs. Dokument zatytułowany: «Wykaz przesiedleńców z akcji «HT» ubiegających się o ekwiwalent w powiecie tomaszowskim».
6. AZSPTL, Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs. List zatytułowany: Do Biura Listów i Zażeń przy Radzie Państwa i nosi datę 12 lipca 1965 r.
7. AZSPTL, Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs. Pismo Inspektoratu PZU w Tomaszowie Lubelskim z 27 kwietnia 1959 r.
8. AZSPTL, Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs. Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie z 12 kwietnia 1961 r.
9. AZSPTL, Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs. Pismo z 21 kwietnia 1960 r.
10. AZSPTL, Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs. Skarga do Ministerstwa Rolnictwa skierowana przez Piotra Dziuronia z Ustrzyk Dolnych z 19 sierpnia 1969 r.
11. AZSPTL, Wydział Geodezji, Kartografii, Kastratu, bs. Zgłoszenie do ubezpieczenia w P.Z.U. mienia wzgl. zaszyłych w nim zmian z 22 lipca 1948 r.
12. Białosiewicz S., Rolnicy w gminie Waręż czekają na nawozy sztuczne / S. Białosiewicz // Sztandar Ludu. – 1951. – Nr 87. – S. 3.
13. Drobną korekta graniczna, która kosztowała nas dziesiątki miliardów dolarów [w:] <http://ciekawostkihistoryczne.pl/2011/10/31/drobna-korekta-graniczna-ktora-kosztowala-nas-dziesiatki-miliardow-dolarow/> (data pobrania 20 listopada 2011).
14. Gawryszewski A., Ludność Polski w XX w.: monografie 5 / A. Gawryszewski. – Warszawa 2005. – S. 46–49.
15. Jaworska K. Na sesji Gminnej rady Narodowej w Uhnowie / K. Jaworska // Sztandar Ludu. – 1951. – Nr 185. – S. 3.
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1951 r. w sprawie utworzenia powiatu ustrzyckiego w województwie rzeszowskim. Dz. U. 1951, nr 65, poz. 446.
17. Słowicki B. Ropa naftowa / B. Słowicki // Sztandar Ludu. – 1951. – Nr 211. – S. 4.
18. Umowa pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich o zamianie odcinków terytoriów państwowych, zawarta w Moskwie dnia 15 lutego 1951 r., Dz. U. 1952, nr 11, poz. 63
19. Ustawa z dnia 26 maja 1951 r. o ratyfikacji podpisanej w Moskwie dnia 15 lutego 1951 r. umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich o zamianie odcinków terytoriów państwowych. Dz. U. R. P., nr 31, poz. 242.
20. Zarządzenie nr 144 Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 1957 r. w sprawie zmiany nazw niektórych miejscowości w województwach rzeszowskim i warszawskim. MP 1957, nr 51, poz. 322.
21. Zawarcie umowy między Rzeczpospolitą Polską a Związkiem Radzieckim o zamianie pogranicznych odcinków // «Sztandar Ludu». – 1951. – Nr 140. – S. 1.

Статтю подано до редколегії
28.11.2011 р.